

Sygn. akt II CSKP 787/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa R. [...] S.A. w W.

przeciwko D. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 lipca 2022 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 22 kwietnia 2020 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa „R.- [...]” S.A. w W. w pozwie skierowanym przeciwko J. Ś. – S. i D. S. domagała się wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla i nakazania pozwanym, aby zapłacili solidarnie na jej rzecz

kwotę 97 273,45 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29 października 2015 r. do dnia zapłaty i kosztami procesu.

Nakazem zapłaty z dnia 14 stycznia 2016 r. wydanym w postępowaniu nakazowym z weksla Sąd Okręgowy w W. uwzględnił powództwo.

W wyniku zarzutów wniesionych przez pozwanego D. S., w których wskazał na naruszenie art. 1 pkt 8 prawa wekslowego z uwagi na umieszczenie podpisów na wekslu w poprzek, a także zaprzeczył, aby udzielał jakichkolwiek poręczeń zobowiązań, które jego żona w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zaciągnęła wobec strony powodowej, Sąd Okręgowy utrzymał w mocy ten nakaz zapłaty.

Sąd Okręgowy ustalił, że strona powodowa w dniu 7 maja 2013 r. zawarła z pozwaną J. Ś. – S. prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą „G.” umowę dealerską, w której jako zabezpieczenie wykonania przez pozwaną wszystkich zobowiązań wynikających z tej umowy został wystawiony przez nią weksel *in blanco*, który został poręczony przez pozwanego. Pozwani złożyli podpisy na przedniej stronie weksla, w prawnym dolnym rogu, pod treścią weksla, lecz w poprzek kartki. Podpisy te zostały złożone w obecności pracownika strony powodowej R. G.. Pozwani podpisali też deklarację wekslową, zgodnie z którą strona powodowa została upoważniona przez pozwanych do wypełnienia weksla na sumę odpowiadającą wysokości zadłużenia istniejącego w dniu wypełnienia weksla, powiększoną o odsetki i koszty dochodzenia należności z tego weksla.

Pozwany pomagał swojej żonie w prowadzeniu działalności gospodarczej i był obecny przy podpisywaniu umowy z dnia 7 maja 2013 r.

W dniu 14 października 2015 r. strona powodowa wypełniła weksel na kwotę dochodzoną pozwem i wezwała pozwanych do zapłaty należności wekslowej, wysyłając stosowne pisma, które zostały pozwany doręczone (pozwanemu na skutek podwójnego awizo).

Na rozprawie w dniu 18 października 2019 r. Sąd Okręgowy pominął dowód z przesłuchania pozwanego, z uwagi na jego niestawiennictwo, i oddalił też wniosek o przeprowadzenie dowodu z jego zeznań w drodze pomocy sądowej, jako spóźniony.

W ocenie Sądu pierwszej instancji w świetle ustaleń faktycznych nie ma wątpliwości, że podpisy pozwanych znajdują się pod treścią weksla, a zatem skutecznie zaciągnęli oni zobowiązanie wekslowe. Pozwany złożył podpis na przedniej stronie weksla oraz na deklaracji wekslowej bez opatrzenia ich wyrazem „poręczam” lub innym równoznacznym oraz bez wskazania za kogo dokonał poręczenia. Jednak zgodnie z art. 31 prawa wekslowego, sam podpis na przedniej stronie weksla uważa się za udzielenie poręczenia, z wyjątkiem gdy jest to podpis wystawcy lub trasata. W braku wskazówki za kogo udzielono poręczenia wekslowego, uważa się, że udzielono je za wystawcę. Nie ulega natomiast wątpliwości, że wystawcą weksla była pozwana - żona pozwanego, który pomagał jej w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację pozwanego, przyjmując za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i dzieląc przeprowadzoną w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji ocenę prawną dochodzonego roszczenia. W uzupełnieniu Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że strona powodowa przedstawiła wypełniony weksel wraz deklaracją wekslową i na każdym z tych dokumentów widnieje podpis „D. S.”. Wprawdzie pozwany zaprzeczał, by podpisy te pochodziły od niego, ale poza swoimi twierdzeniami nie zaoferował dowodów. Odnosząc się do prawidłowości pominięcia dowodu z zeznań pozwanego, Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że pozwany wniósł zarzuty od nakazu zapłaty w dniu 17 lutego 2016 r. i wprawdzie wnioskował o przeprowadzenie dowodu z jego zeznań, ale nie wnioskował o przeprowadzenie tego dowodu w drodze pomocy sądowej, zaś w toku całego procesu pozwany nie zmienił miejsca zamieszkania. Wezwanie na termin rozprawy wyznaczonej na dzień 18 października 2019 r., pozwany odebrał dwa miesiące wcześniej (podwójne awizo), a także zawiadomienie o terminie rozprawy zostało doręczone jego pełnomocnikowi. Natomiast pismo procesowe zawierające wniosek o przeprowadzenie dowodu w drodze pomocy sądowej zostało przez pozwanego nadane w placówce pocztowej dopiero w dniu 10 października 2019 r., a w konsekwencji zmierzało do przedłużenia postępowania i stanowiło nadużycie uprawnień procesowych.

Sąd Apelacyjny stwierdził również, że umieszczenie podpisów pozwanych na wekslu w poprzek, odwróconych o 90° nie spowodowało nieważności weksla, bowiem podpisy zarówno wystawcy, jak i pozwanego poręczyciela wekslowego obejmują całą treść weksla.

W skardze kasacyjnej pozwany D. S. zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniósł o jego uchylenie i zmianę poprzez oddalenie powództwa, ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucił naruszenie: art. 101 pkt 7 w zw. z art. 102 prawa wekslowego w zw. z art. 78 § 1 zd. 1 k.c., ewentualnie art. 1 pkt 8 w zw. z art. 2 prawa wekslowego i art. 78 § 1 zd. 1 k.c. wskutek uznania weksla za ważny, podczas gdy podpisy złożone na rzekomym wekslu znajdują się w poprzek, są odwrocie o 90° i znajdują się one w górnej prawej części kartki, nie pod treścią weksla, lecz obok, co skutkuje tym, iż nie można stwierdzić, że obejmują one całą treść weksla; art. 65 § 1 w zw. z art. 78 § 1 k.c. i art. 101 pkt 7 w zw. z art. 102 prawa wekslowego, ewentualnie art. 65 § 1 w zw. z art. 78 § 1 k.c. i art. 1 pkt 8 w zw. z art. 2 prawa wekslowego, przez uznanie, iż pozwani zostali podpisami pod wekslem w charakterze jego wystawcy i poręczyciela, podczas gdy prawidłowa wykładnia oświadczenia woli powinna prowadzić do wniosku, że podpisy pozwanych nie zostały złożone pod treścią zobowiązania wekslowego; art. 31 prawa wekslowego, wskutek uznania, że pozwany był poręczycielem weksla, w sytuacji gdy na wekslu nie znajduje się wyraz „poręczam” lub inny zwrot równoznaczny. Poza tym w ramach tej podstawy kasacyjnej, z ostrożności procesowej, pozwany zarzucił naruszenie art. 101 pkt 7 w zw. z art. 102 prawa wekslowego ewentualnie art. 1 pkt 8 w zw. z art. 2 prawa wekslowego przez uznanie, iż weksel mógłby zostać uznany za nieważny w sytuacji, w której podpis zostałby złożony w poprzek weksla, przy jednoczesnym bezspornym ustaleniu, że podpisy znajdujące się na wekslu zostały złożone w poprzek kartki; art. 101 w zw. z art. 102 prawa wekslowego, ewentualnie art. 1 w zw. z art. 2 prawa wekslowego przez przyjęcie, że podpis wystawcy weksla nie jest treścią weksla, mimo iż weksel jako dokument stanowi całość, zawierającą ustawowe elementy wymienione w powołanych przepisach, a zatem podpis wystawcy weksla jest również treścią weksla i tym samym złożenie podpisu w poprzek należy uznać za złożony w

poprzek weksla. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzucił naruszenie: art. 299 w zw. z art. 227, art. 235 § 1 oraz art. 235² § 1 pkt 5 i 6 k.p.c. w zw. z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP wskutek uznania przez Sąd drugiej instancji, że wyrobienie sobie przez Sąd za pomocą innych środków dowodowych przekonania co do stanu faktycznego i zgłoszonych żądań skutkować powinno niedopuszczeniem dowodu z przesłuchania stron, podczas gdy w przedmiotowej sprawie występowała poważna wątpliwość, czy pozwany w ogóle złożył podpis pod wekslem, a ponadto niesłusznym było oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z zeznań pozwanego w drodze pomocy sądowej, w sytuacji gdy odległość pomiędzy jego miejscem zamieszkania a siedzibą sądu wynosi w obie strony 570 km; art. 381 w zw. z art. 227 k.p.c. wskutek pominięcia przez Sąd drugiej instancji dowodów z dokumentów w postaci wydruków z CEiDG, wobec uznania, że pozwany nie wykazał zaistnienia którejkolwiek z przesłanek określonych w art. 381 k.p.c., podczas gdy konieczność taka pojawiła się dopiero po wydaniu przez Sąd pierwszej instancji wyroku, w uzasadnieniu którego pojawiło się stwierdzenie, że pozwany prowadził wspólnie z pozwaną działalność gospodarczą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji pomijając zgłoszony przez pozwanego w postępowaniu apelacyjnym wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z wydruków CEiDE nie naruszył art. 381 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c.. Wbrew stanowisku pozwanego Sądy *meriti* nie przyjęły w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia, że prowadził on wspólnie z żoną działalność gospodarczą, lecz że pomagał jej w prowadzeniu tej działalności i był obecny przy podpisywaniu przez nią ze stroną powodową umowy dealerskiej. W konsekwencji nie było celowe prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wskazanym przez pozwanego.

Sąd odwoławczy dopuścił się natomiast naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa procesowego, tj. art. 299 w zw. z art. 227, art. 235 § 1 oraz art. 235² § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., wskutek pominięcia dowodu z zeznań pozwanego, a które to uchybienie mogło mieć wpływ na wynik sprawy jak tego wymaga przepis art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. i w efekcie Sąd Apelacyjny z uwagi na niepełną podstawę faktyczną dokonał przedwczesnej oceny materialno-prawnej dochodzonego przez

stronę powodową w stosunku do skarżącego roszczenia wekslowego. Pełnomocnik pozwanego na rozprawie apelacyjnej, na której Sąd odwoławczy oddalił wniosek pozwanego o przeprowadzenie dowodu z jego zeznań w drodze pomocy sądowej złożył w tej materii w trybie art. 162 k.p.c. stosowne zastrzeżenia do protokołu rozprawy (k. 306).

O prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, nie publ. oraz przywołane tam orzecznictwo).

W tej sprawie w celu prawidłowego zastosowania prawa materialnego zasadnicze znaczenie ma ustalenie, czy pozwany podpisał dokument wekslowy *in blanco* przedstawiony przez stronę powodową w takiej formie, w jakiej został dołączony do akt, czyli na kartce papieru A - 4 zawierającej na jej części blankiet wekslowy, a jeśli tak, to konieczne stanie się także ustalenie, w jakim charakterze pozwany podpisał weksel *in blanco*, gdyż treść deklaracji wekslowej również nie wskazuje, że podpisywał ją jako poręczyciel wekslowy.

Pozwany zgłosił wniosek o przeprowadzenie dowodu z jego zeznań w zarzutach od nakazu zapłaty (k. 47), wydanego w postępowaniu nakazowym z weksla, a zatem zgodnie z art. 493 § 1 zd. 2 k.p.c., na okoliczność wadliwości weksla, w tym z uwagi na to, w jakim miejscu został umieszczony jego podpis oraz co do tego, że nie był poręczycielem wekslowym. Przeprowadzenie tego dowodu było konieczne, ponieważ rzeczywiście występują wątpliwości eksponowane przez pozwanego w tym zakresie. Przede wszystkim zarówno Sąd Okręgowy, który wydawał drugi wyrok utrzymujący w mocy nakaz zapłaty (w innym składzie niż ten, który wydawał ten nakaz; pierwszy wyrok Sądu Okręgowego został uchylony k. 33, 95, 281 i 308), jak i Sąd Apelacyjny rozpoznający apelację pozwanego oceniały dokument wekslowy w kopii znajdującej się w aktach, gdyż ani z uzasadnień tych wyroków, jak i z akt sprawy nie wynika, że Sądy *meriti* dokonały oględzin oryginału spornego weksla, który został zdeponowany w listopadzie 2015 r. w Sądzie Okręgowym w W. zgodnie z obowiązującym w tym czasie rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów

powszechnych, który w § 79 ust. 1 oraz w § 90 ust. 4 zawierał regulacje dotyczące zasad przechowywania weksli w toku postępowania oraz po zakończeniu postępowania (obecnie tożsame unormowania są zawarte w § 103 i § 127 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2046; dalej: „regulamin z 18 czerwca 2019 r.”), czego potwierdzeniem jest adnotacja urzędowa na kopii weksla (k. 7). Chodzi bowiem nie tylko o usytuowanie podpisów pozwanych, tj. w poprzek (prostopadle) do poprzedzającej treści blankietu wekslowego, choć ze względu na wielkość tych podpisów wraz z pieczęcią przed pierwszym podpisem zmieściłyby się one na tej kartce także gdyby zostały usytuowane równolegle do poprzedzającej ich treści weksla, ale przede wszystkim o to, iż analiza tej kopii wskazuje, że blankiet weksla został skopiowany na kartce papieru A - 4 i podpisy te znajdują się wprawdzie na tej kartce, ale poza obrębem blankietu wekslowego i nie są całkiem skorelowane z przebiegiem bocznej linii tego blankietu (por. też k. 79).

Weksel jest dokumentem zawierającym ściśle przez ustawę określony tekst, w którym to dokumencie są inkorporowane oświadczenia woli stron występujących w stosunku wekslowym. Oczywiście konieczność zachowania formy pisemnej nie oznacza, że weksel musi być wystawiony na blankiecie wekslowym, ale gdy kompozycja blankietowa zostaje przetransponowana na inny materiał papierowy należy dokonać analizy oryginału dokumentu wekslowego tym bardziej, że podpisy pozwanych zostały umieszczone nie równolegle pod treścią blankietową weksla, lecz prostopadle i w dodatku z boku w stosunku do tego blankietu i nie na tej samej wysokości zwłaszcza jeśli chodzi o pierwszy z podpisów.

Dlatego w pierwszej kolejności trzeba zbadać, czy oryginał weksla umieszczony na kartce papieru A - 4 wraz z podpisami pozwanych zawiera jednolitą całość, tak aby wykluczyć wątpliwość co do złożenia tych podpisów na tej kartce papieru przed naniesieniem na nią kompozycji blankietu wekslowego. Wątpliwość tę pogłębia także okoliczność obniżenia na kopii kartki papieru A - 4 kompozycji blankietu wekslowego o kilka centymetrów od dłuższego i krótszego boku kartki papieru A - 4. Badając szerokość blankietu wekslowego umieszczonego na tej kartce nie sposób nie zauważyć, że zmieściłby się na tej kartce również

w poprzek a zatem nie musiał być umieszczony wzdłuż. Jednak takie umieszczenie (w poprzek kartki papieru A - 4) kolidowałoby z podpisami ze względu na ich umiejscowienie na tej kartce.

W celu wyjaśnienia tych okoliczności niezbędne stają się nie tylko oględziny oryginału dokumentu wekslowego, ale również zeznania pozwanego, tym bardziej, że z treści deklaracji wekslowej, jak wspomniano już, nie wynika, aby pozwany składał podpis jako poręczyciel wekslowy (k. 77 i 78), jak twierdzi w uzasadnieniu pozwu i kolejnym piśmie procesowym powodowa spółka (k. 3 i 67). Z umowy łączącej stronę powodową i pozwaną również nie wynika, by weksel zabezpieczający jej wykonanie był poręczony. Treść deklaracji wekslowej wskazuje, że została zawarta pomiędzy stroną powodową a pozwaną J. Ś. – S. jako wystawcą weksla. W opisie stron tej deklaracji nie został ujęty pozwany, jakkolwiek pod podpisem pozwanej znajduje się także podpis „D. S.”.

Zważywszy na odległość miejsca zamieszkania pozwanego od siedziby Sądu rozpoznającego sprawę zasadnym było przeprowadzenie dowodu z jego zeznań w drodze pomocy sądowej. Przeprowadzenie dowodu w taki sposób może też nastąpić z inicjatywy Sądu, co wynika z art. 236 § 3 k.p.c. (w wersji obowiązującej od dnia 7 listopada 2019 r., także w postępowaniu apelacyjnym, co wynika z art. 9 ust. 4 noweli do kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r., Dz. U, poz. 1469 ze zm.) w zw. z § 153 i n. regulaminu z dnia 18 czerwca 2019 r., a zatem w tej materii nie było to zależne wyłącznie od wniosku zainteresowanej strony, jeśli tak jak w tej sprawie sam wniosek o przeprowadzenie w ogóle dowodu z zeznań został zgłoszony prawidłowo.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego w oparciu o przepisy art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.

[as]